

NAZİ PARTİSİ DÖNEMİNDE TÜRK-ALMAN İLİŞKİLERİ: REVİZYONİZM VE STATÜKOCULUK EKSENİNDE DİŞ POLİTİKA İNCELEMESİ

Gökberk Aliyavuz Aydın¹

Öz

I. Dünya Savaşı'na müttefik olarak katılan Osmanlı Devleti ve Almanya, mağlup olmalarının ardından oldukça ağır yaptırımları olan anlaşmaları kabul etmek zorunda kaldılar. Devletin bizzat egemenliğini ve varlığını tehdit eden Sevres Antlaşması'na karşı Anadolu'da başlayan revizyonist Milli Mücadele, kısa zamanda yeni bir devletin kurulması ile sonuçlanmış ve Laussane Barış Antlaşması'nın ardından statükocu bir dış politika izlenmiştir. Almanya ise Versailles Antlaşması sonucunda ağır ekonomik yaptırımlar ile savaş tazminatı ödemeye, silahsızlanmaya, toprak kaybına uğramaya mecbur bırakılmış ve bunun sonucunda Hitler'in önderliğindeki NSDAP iktidarında revizyonist ve agresif bir dış politika geliştirmiştir. Bu çalışmada, 1933-1945 yılları arasında Nazi Almanyası ve Türkiye Cumhuriyeti'nin siyasi, ekonomik ve askeri ilişkileri incelenecektir. Gerek iki savaş arası gerekse savaş dönemi boyunca, iki ülkenin dış politikasını belirleyen hedefler ve uygulanan yöntemler, döneme hakim olan revizyonist ve statükocu eğilimler ışığında analiz edilecek, karşılaştırılacak ve yorumlanacaktır.

Giriş

Sevres'in zincirlerini Milli Mücadele ile kıran Türkiye, Cumhuriyet'in kurulması ile statükocu bir dış politika izlemiştir. Kurtuluş Dönemi'nin gerçekçi ve rasyonel politikaları, kuruluş döneminde "Yurtta Sulh Cihanda Sulh" ilkesi ile bütünleşmiş, genç cumhuriyetin iç politikadaki hedeflerini gerçekleştirebilmesi için dışarıda barışın tesis edilmesi gerekliliği vurgulanmıştır. Lausanne, her ne kadar yeni kurulan Türk devletinin siyasi ve iktisadi bağımsızlığının sembolü olsa da, Misak-ı Milli hedeflerinin tümünü gerçekleştirememiştir. "

Versailles Muahedesi, Birinci Dünya Savaşı'na sebebiyet vermiş olan amillerden hiçbirini ortadan kaldırmamıştır. Tersine olarak, dünün başlıca rakipleri arasındaki uçurumu büsbütün derinleştirmiştir.²

Bu sözleri Mustafa Kemal Atatürk 1931 yılında söylemiştir. Versailles Antlaşması ile Almanya, askeri gücünü kaybetmiş, ağır tazminat ödemek zorunda bırakılmış, Alsace-Lorraine'i Fransa'ya geri vermiş, sınırlarını tekrar düzenlemek zorunda kalmış ve Saar bölgesini ekonomik olarak Fransız denetimine bırakmıştı. 1923 yılında ise Ruhr bölgesi Fransızlar tarafından işgal edilmiş, 1919-1933 yılları arasında Sosyal Demokratlar hükümetlere egemen olmuştu. Ancak 1929 ekonomik bunalımı ile güçlenen Nazi Partisi, Adolf Hitler'in önderliğinde Versailles Antlaşmasını reddetmiş, dış politikada agresif söylemler geliştirmiş ve komünist tehdidinden faydalanarak 1933 yılında iktidara gelmiştir. Batılı devletlerin yaptırımlarına karşı mücadele veren iki ülkenin bağımsızlık mücadeleleri arasında ilk bakışta bir benzerlik olsa da, hedefleri ve onlara ulaşma yöntemleri oldukça farklılık gösterecektir. Bu noktada Türkiye ve Almanya'nın iki savaş arası dönemde ve savaşa giden yoldaki dış politikalarını üçer hedef ışığında incelemek yerinde olacaktır. Türkiye'nin Laussane'dan kalan Boğazlar, Musul ve Hatay sorunlarına karşılık Almanya'nın Versailles Antlaşmasının kısıtlamalarından kurtulması, tüm Almanları

ülke sınırları içinde toplaması ve son olarak "lebensraum", yani yaşam alanı hedefi, Almanya ve Türkiye'nin dış politikalarındaki revizyonist ve statükocu eğilimleri yansıtacaktır.

Türkiye ve Lozan

1923'de imzalanan Lausanne Boğazlar Sözleşmesi ile Boğazlar silahsızlandırılmış ve Boğazlar Komisyonu kurulmuş, Türkiye bölgede tam egemenlik yetkisi sağlayamamıştı. Buna karşılık Türkiye, 1933 yılından itibaren barışçı ve uzlaşmacı bir şekilde bu konu hakkındaki fikirlerini ortaya koymuştur. 1933 yılında Londra'daki silahsızlanma konferansında, 1935 yılında Milletler Cemiyeti ve Balkan Antantı Konseylerinde ve Milletler Cemiyeti Genel Kurulunda Boğazları askerden arındıran hükümlerin değişmesi isteğini yenilemiştir.³ İki savaş arası dönemde hem doğudaki hem batıdaki komşularıyla birçok saldırmazlık ve dostluk anlaşmaları imzalamış olan Türkiye, dönemin koşulları ve diğer devletlerin çıkar hesapları da göz önüne alındığında, uluslararası alanda gerekli desteği bulmuş ve 20 Temmuz 1936 yılında Montreux Boğazlar Sözleşmesi imzalanmıştır. Fransa ve İngiltere gibi statükocu devletler antlaşmayı desteklerken, revizyonist olan ve antlaşmadan bir yıl önce Habeşistan'ı işgal eden İtalya bu değişikliğe tepki göstermiştir. Almanya ise, revizyonist kabul edebileceği bu mücadeleyi samimi duygular ile desteklediğini belirtmiş ancak kendisini diğer imzacı güçlerle eşit statüde olmasını istemiş ve kendi çekincelerini Türk Hükümeti'ne resmen kabul ettirmeyi amaçlamıştır.⁴

Fransa'nın Suriye'deki manda yönetimini sonlandırmasıyla gündeme gelen Hatay meselesinde ise Türkiye, aynı bağımsızlığın bu bölgeye de tanınmasını talep etmişti. Türkiye bu noktada uluslararası hukuka ve diplomasiye güvenmiş, konuyu Milletler Cemiyeti'ne taşımıştır. Görüşmelerin ve Sandler Raporu'nun sonucunda 1938'de yapılacak seçimleri düzenlemek adına Milletler Cemiyeti tarafından bir Seçim Komitesi kurulmuştur. Komitenin Ankara'ya danışmadan bir Seçim Yönetmeliği hazırlamasına Türkiye büyük tepki göstermiş, güney sınırına 30.000 kişilik bir askeri kuvvet yerleştirilmiş ve bizzat Atatürk Mersin ve Adana'ya ordu denetleme gezisine çıkmıştır.⁵ Ancak revizyonist ve yayılmacı olarak görülebilecek bu tavır hiçbir zaman silahlı mücadeleye dönmemiş, aksine hukuk ve diplomasi ile eklenmiş, hatta mesele iki ülkenin isteği üzerine uluslararası denetimden çıkarılmış, bizzat Türkiye ve Fransa arasında çözüme bağlanmıştır.

Hatay'ın ülke topraklarına katıldığı 1939 yılından 15 yıl önce, 1924 yılında Türkiye Lausanne'dan kalan bir başka sorun olan Musul için mücadele vermekteydi. 1924 yılında toplanan Haliç Konferansından sonuç alamayan İngiltere ve Türkiye, konuyu aynı yıl Milletler Cemiyeti'ne taşıdı. Tıpkı Hatay'da olduğu gibi pleribit isteyen Türkiye, bu kez beklediği sonucu alamamıştır, zira kendisi Milletler Cemiyeti'ne üye bile değilken bu dönem İngiltere en güçlü üyesi konumundadır. Kurtuluş Mücadelesinden yeni bir devlet çatısı altında toplanmış olan Türkiye, Musul konusunda istediğini alamasa da, geleceğe dair çok önemli dersler aldığı ortadadır.

Musul ve Hatay görüşmelerinin arasında olan 15 yıllık dönem, Türkiye'nin dış politikasını ne şekilde geliştirdiğini tespit etmek için önemlidir. Bu konuda iki hususa dikkat çekilebilir. Bunlardan ilki, Türkiye'nin geliştirdiği denge politikasıdır. Milletler Cemiyeti'nin Musul hakkındaki kararından tam bir gün sonra Türkiye, 17 Aralık 1925 yılında SSCB ile Dostluk ve Tarafsızlık Antlaşması imzalamıştır.⁶ Kurtuluş Mücadelesi döneminde kullanılan Batıya karşı Batı ve Batıya karşı SSCB politikalarını, kuruluş döneminde de uygulanmıştır. Gerek SSCB gerekse doğu ve batıdaki komşular ile anlaşmalar yapılmış, Türkiye kendisini tamamıyla Batı'nın insafına bırakmayı reddetmiştir. Tüm bu politikaların sonucunda 1934 yılında Milletler Cemiyeti üyesi olan ve bu kez dünya konjonktürünün de yardımıyla rüzgarı

arkasına alan Türkiye, daha önce Musul sorununda bir sonuç alamamasına rağmen, Hatay meselesinde yine uluslararası hukuka ve diplomasiye güvenmiş ve aynı Batı'ya taleplerini bu kez kabul ettirmiştir. Bir diğer mesele ise, özellikle Hitler'in iktidara gelmesi ile başta Almanya ve İtalya gibi ülkelerde yükselen statükoculuk karşıtı revizyonist akımın içerisinde Türkiye'nin kendisini konumlandığı noktadır. Tıpkı Almanya gibi Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra imzalanan anlaşmalarda ağır bedeller ödeyen Türkiye, verdiği Kurtuluş Mücadelesi'nin ardından gerçekçi politikalar izlemiştir. İrredentist, yayılcı, sınırları aşan ya da kan temelli milliyetçilik politikalarından ziyade, tıpkı İngiltere'nin Ankara Büyükelçisi Sir Percy Loraine'nin 1938 yılında söylediği gibi, maceraya yer olmayan istikrarlı politikalar doğrultusunda, temel amaç olarak Türkiye'nin bağımsız ve egemen bir devlet olarak varlığının korunması hedeflenmiştir.⁷ Bu görüşler ışığında statükocu kutupta olduğu aşikar olan Türkiye, dış politikadaki hedeflerini gerçekleştirmek için, devletler arası çekişmeleri kendi çıkarları doğrultusunda kullanmayı da bilmiştir. Uyguladığı denge ve tarafsızlık politikaları sayesinde her dönem iki taraf ile olan ilişkilerini sağlama almış ve bir tarafı tamamen dışlamamış olan Türkiye'nin revizyonist kutba katılmasından çekinen İngiltere ve Fransa, gerek Boğazlar gerek ise Hatay meselelerinde geri adım atmak durumunda kalmıştır. Mustafa Kemal Atatürk, 29 ekim 1937 yılında, Hatay meselesi ile ilgili olarak Fransız Büyükelçisine şu sözleri söylemiştir; "Ben toprak büyütme delisi değilim. Barış bozma alışkanlığım yoktur. Ancak muahedeye dayanan hakkımın isteyicisiyim, onu almazsam edemem."⁸ Görüldüğü üzere, Türkiye her ne kadar tarafını belli etmiş olsa da, uluslararası ortamı başarılı bir şekilde analiz etmiş, uluslararası hukuktan ve diplomasiden vazgeçmemiştir.

Almanya ve Versay

Tıpkı Türkiye'nin Sevres Antlaşmasının haksızlıklarından kurtulmak istediği gibi, Almanya'da Hitler'in iktidara gelmesi ile, aynı derecede haksız görülen Versailles'in zincirlerini büyük bir hızla kırmaya başlamıştı. Bunun için ilk olarak 1933 yılında Cenevre Silahsızlanma Konferansı'ndan ve Milletler Cemiyeti'nden ayrılan Almanya, 1935 yılında Versailles'in yasakladığı zorunlu askerlik hizmeti sistemini yeniden kurduğunu ilan etti.⁹ Dönemin Ankara Büyükelçisi von Rosenberg'in 21 Nisan 1935 yılında Alman Dışişleri Bakanlığı'na yolladığı telgrafta Türkiye'nin bu karara şüphe ile bakmadığı, aksine Alman silah endüstrisinden faydalanmak adına, kararı siyasi olarak da kabul ettiğini söylüyordu.¹⁰ İkinci adım olarak, Versailles ile askerden arındırılmış Ren bölgesi, 1936 yılında askerleştirilmiştir. Bu gelişme ışığında, Hariciye Vekaleti Genel Sekreteri Numan Menemencioğlu, Büyükelçi Keller ile bir görüşme yapmış, gelişmelerin Türkiye'yi doğrudan ilgilendirmediğini ancak dünya barışını adına endişe verici olduğunu söylemekten geri durmamıştır.¹¹ Görüldüğü üzere Türkiye, bir dönem kendisinin de mücadelesini vermiş olduğu, egemenlik ve bağımsızlık meseleleri hususunda Almanya'nın bu mücadelesini, zaman zaman kendi çıkarlarını da hesaba katarak desteklemiştir. Yöntem olarak bakıldığında ise oldukça farklı bir tablo ortaya çıkmaktadır. Kurtuluş Mücadelesi'nde dahi askeri mücadeleyi diplomasi ile taçlandırmış olan Türkiye, kuruluşundan sonra da mücadelesini uluslararası hukuk ve uzlaşma çerçevesinde verirken, Hitler Almanyası bu yöneme başvurmamış, daha agresif politikalar yürütmeyi tercih etmiştir.

Hitler'in ikinci hedefi, "Tek Devlet Tek Millet" ilkesi çerçevesinde tüm Almanları ülke sınırlarına dahil etmektir. Bu amaç doğrultusunda, 12 Mart 1938 de Almanya önce Avusturya'yı, daha sonra Münih Antlaşması çerçevesinde, aynı yıl Çekoslovakya'nın Südetler bölgesini ilhak etti. Türkiye'nin Hatay meselesi ile uğraştığı bu dönemlerde, Menemencioğlu ve Ribbentrop arasında çok sayıda görüşme

gerçekleşmiştir. 7 Temmuz 1938 tarihli görüşmelerinde Alman Dışişleri Bakanı Ribbentrop, Menemencioğlu'na Batılı devletlerin statükocu politikalarına karşı ortak revizyonist politikalar yürütmeyi teklif etmiş, Menemencioğlu ise Türkiye'nin hedeflerini ancak tarafsızlık ve dünya barışı ile gerçekleştirebileceğini belirtmiştir.¹² Bu hedef ışığında, Türkiye'nin yürüttüğü revizyonist politikalar, uluslararası müzakereler ve hukuk çerçevesinde Lausanne Antlaşmasından kalan sorunların dışına çıkmamış ve bunun dışında bir yayılma arayışına dönüşmemesine özen gösterilmiştir.

Hitler'in son aşama olarak uyguladığı "Hayat Alanı" (Lebensraum) politikası çerçevesinde 15 Mart 1939'da Almanya Prag'a girmiş ve Çekoslovakya'yı işgal etmişti. "Anschluss" fikri ile Almanları aynı devlet çatısında toplamak isteyen Hitler, "Lebensraum" ile imparatorluğunu fetih ve askeri müdahaleler ile genişletmeye başlıyordu. Anti-Komintern Pakt'a katılmayan Polonya'nın da işgali ile beraber İkinci Dünya Savaşı'nı resmen başlatan bu politika, belirli bir sınır çizmemesi ve nerede başlayıp nerede biteceği belli olmaması sebebi ile Türkiye'de büyük endişe yaratıyordu, zira Almanlar artık resmen Balkanlar'a dayanmıştı. Çekoslovakya'nın işgali, Birinci Dünya Savaşı sonrası imzalanan haksız anlaşmaların zincirlerini kırmak için mücadele eden ve birbirlerinin bu davalarına sempati ile bakan iki devletin ilişkilerinde büyük kuşku yaratmış, Türkiye bu noktadan itibaren Almanların revizyonist politikalarını reddetmiştir. Hitler, 1 Mart 1941 yılında İnönü'ye yazdığı mektupta, Alman çıkarlarının ve tedbirlerinin kesinlikle Türkiye'nin toprak ve politik bütünlüğüne olmadığını garantisini vermiş, ayrıca savaşın bitiminden sonra iki ülke arasında büyük çaplı bir ticari ortaklık vaat etmiştir.¹³ İnönü, cevap mektubunda Türkiye'nin dış politika ilkesini net bir şekilde belirtmiştir: "...Bu ilke Türk bağımsızlığının sağlanması ve başkalarının hakkına tecavüz etmeden barışçı gelişmedir." İki liderin karşılıklı diyalogundan anlaşılacağı üzere, Türkiye'nin zaman zaman takip ettiği revizyonist politika, hiçbir zaman başka bir devletin egemenliğine yönelik bir saldırı biçimini almamış, kendi egemenliği ve bağımsızlığı için Kurtuluş Mücadelesi veren Türkiye, bir başka devletin bu kutsal hakkını, yayılma politikası uygulamak adına ihlal etmeyi reddetmiştir. Bahsedilen sınırlı sayıdaki revizyonist politikalar, yalnızca devletin kuruluşundan önce kabul edilen Misak-ı Milli sınırları çerçevesinde yürütülmüştür.

Savaş ve Denge Dönemi

22 Haziran 1941'de Almanlar, Barbarossa Harekatı adı altında Sovyet topraklarına saldırmıştı. Bu durum her ne kadar Türkiye'yi "Polonya Sendromundan" kurtarmış olsa da, İngiltere ve SSCB'nin Boğazları Müttefiklere açma yönündeki baskılarını arttırmıştır. Kendi geleceğini etkileyebilecek muhtemel bir İngiliz-SSCB ortaklığından çekinen Türkiye'nin bu endişelerini Almanlar bir baskı ve tahrik unsuru olarak kullanmıştır. 11 Ağustos 1941 tarihinde Ribbentrop Büyükelçi Papen'e "Türklerin bir süredir yatışmış görünen emperyalist eğilimlerini canlandırma" talimatı veriyordu.¹⁴ Karpat'a göre Türkiye'de hiçbir dönem bir ırkçılık teorisi vücuda getirilmemiştir ancak Jön Türkler döneminden kalan Turancılık ve Türkçülük fikirleri, bu dönemde Almanya tarafından kullanılmıştır.¹⁵ Türkiye'nin, Osmanlı Devleti'nden kalan fetih politikalarını canlandırmaya çalışan Almanya, Turancılığı bir propaganda aracı olarak kullanmıştır. İşgal edilen Sovyet toprakları üzerinde yaşayan Türk kökenli halklar üzerinden yapılan bu propaganda ile Almanya, Kafkasya'da Türk tampon devletlerinin ve Hazar Denizi'nin doğusunda bağımsız bir Turan devletinin kurulabileceğini ima etmiştir. Her ne kadar İnönü bu gibi yayılcı ve maceracı politikaları reddetmiş olsa da, aynı tarihlerde Ankara'da von Papen'e suikast girişiminde bulunulması, SSCB'nin Türkiye'yi savaşa çekme baskıları ve özellikle Boğazlar üzerindeki planlarından endişe etmesi gibi sebeplerden ötürü, bu fikir gerek kamuoyundan, gerek ise

hükümet çevrelerindeki bazı kesimlerden destek görmüştür. Bu dönemde Türk medyasında Pan Türkçülüğü destekleyen Bozkurt ve Çınaraltı gibi dergiler yayımlanmıştır.¹⁶ Türkiye'nin resmen savaşa girmesini öngören bu gelişmeler ışığında ülkesinin uyguladığı politikayı, Pappen ile 27 Ağustos 1942 yılında yaptığı görüşme esnasında Saracoğlu, bir Türk olarak SSCB'nin yıkılmasını arzu ettiğini ve böyle bir fırsatın bin yılda bir defa ortaya çıkabileceğini, fakat bir başbakan olarak Türkiye'nin mutlak tarafsızlığını sürdürmesi gerektiğine inandığını söyleyerek en doğru biçimde özetlemiştir.¹⁷ 1944 yılına gelindiğinde, savaşın Almanların aleyhinde sonuçlanacağı netlik kazanmış, Türkiye Sovyetler Birliği ile ilişkilerini düzeltmek adına, savaş boyunca uygulanan denge politikası çerçevesinde Alman yanlısı olarak görülen Dışişleri Bakanı Menemencioğlu ve Genelkurmay Başkanı Fevzi Çakmak'ı emekliye ayırmış, Turancılık propagandası yapanlar hakkında yasal işlem başlatmıştır.¹⁸ Almanya'nın teklif ettiği revizyonist politikaları reddeden Türkiye, aynı tavrını SSCB ve Müttefikler karşısında da göstermiştir. 1942 yılında Sovyetler Birliği'nin savaştan sonra Türkiye'ye Bulgaristan, Suriye ve Onikiadalar'ın belirli kısımlarının verilmesini önermesi, İngiltere'nin Yunanistan'a ait olan Sakız, Midilli ve Sisam adalarını Türkiye'nin işgal etmesini istemesi büyük kuşku ve şüphe ile karşılanıp reddedilmiştir. Görüldüğü üzere Türkiye, dış politika felsefesi gereğince her iki tarafın baskı ve vaatlerine kapılmamış, savaşın en şiddetli olduğu yıllarda dahi kuruluş ilkelerinden vazgeçmemiş, ülkeyi felakete sürükleyebilecek maceracı politikalardan ziyade temkinli davranmayı tercih etmiş ve getirisi her ne olursa olsun savaşa girmeyi reddetmiştir.

Türkiye'nin denge ve Almanya'nın yayılcı politikalarını, iki ülke arasındaki ekonomik ilişkiler çerçevesinde de görmek mümkündür. Özellikle Hitler'in iktidara gelmesi ile beraber iki ülke arasındaki ekonomik ilişkiler 1933 yılı itibarıyla oldukça hareketlenmiştir. Bu dönemde Türkiye, iktisadi kalkınma hedefleri doğrultusunda sanayi ürünlerine ihtiyaç duyuyor, ekonomisini tekrar dış pazara açan Almanya ise ham madde ve tarım ürünleri için kendisine yeni pazarlar arıyordu. Batılı devletler gıda ve ham madde ihtiyaçlarını, oldukça ucuz bir maliyete sömürgeleri üzerinden karşılıyor, dolayısıyla halı hazırda döviz sıkıntısı olan Türkiye'nin bu devletlere ekonomik ilişki kurması bir hayli zorlaşıyordu. Böyle bir ortamda iki ülke arasında tarımsal ham madde karşılığında sanayi ürünleri merkezli *clearing* (takas) sistemine dayalı bir ticari ortaklık gelişmiştir. Ancak Almanya, Versailles'in zincirlerini birer birer kırmaya başladığı bu dönemde ekonomiyi ve dış ticareti, özellikle Balkanlar ve Orta Doğu'da siyasi güç sağlamak adına kullanıyordu. 1934-1937 yılları arasında Ekonomi Bakanı olan Hjalmar Schacht, geliştirdiği *clearing* yöntemini şöyle anlatıyordu : "Bize mal satan yabancı ülkelere siparişlerimizin bedeli onlara açtığımız hesaba Alman parası olarak yatırılmak suretiyle ödeniyordu. Bu parayla Almanya'da istediklerini satın alabiliyorlardı.¹⁹ Bu durumda Türkiye, Almanya'ya sattığı ürünlerin karşılığını Alman parası olarak alıyor, bu parayı da tekrar ancak Almanya'da değerlendirebiliyor, bu sebepten ötürü başka ülkeler ile ticari ilişkileri kesiliyor ve günden güne Alman sermayesine bağımlı hale geliyordu. Versailles'in egemenliğini tehdit eden unsurlarından kurtulmaya çalışan Almanya, bir yandan da stratejik olarak değer verdiği bölgelerde ekonomik, dolayısıyla siyasi hegemonya kurmaya çalışıyordu. Alman'ların bu baskısını kırmak adına Türkiye, 1936 yılında Karabük'te geliştirilecek olan demir ve çelik işletmelerini kurma hakkını Alman Krupp firmasına vermesi beklenirken, İngiliz Bassert firmasına vermiştir. 1939 yılında ise Almanya ile Türkiye'nin yakın ilişki kurmasından çekinen İngiltere ve Fransa, sonra eren Türk-Alman Ticaret Anlaşmasının yenilenmesini önlemek adına Müttefikler olarak Türkiye'nin ürettiği bütün kromu iki yıl süreliğine satın alacağını bildiriyor, aynı zamanda büyük miktarda kredi ve borç imkanları sağlıyordu.²⁰ Ancak bu tarihten bir yıl sonra, Almanya'nın Avrupa'nın

büyük bir bölümünün kontrolünü ele geçirdiği 1940 yılının Temmuz ayında Türk-Alman Ticaret Anlaşması imzalanıyordu. İki ülkenin dış politika felsefelerinin izlerini, bu dönem geliştirdikleri ekonomi politikalarında görmek mümkündür. Hitler'in iktidara gelmesi ile birlikte Almanya, revizyonist ve yayılcı politikalarını gerçekleştirmek ve siyasi hegemonya oluşturabilmek adına öncelikle ekonomik hegemonya yaratmayı amaçlamıştır. Türkiye ise, çok kutuplu güç sistemini en rasyonel biçimde kullanmış, güç dengesindeki değişimleri gözlemlemiş ve ekonomik alanda buna göre hareket etmiştir. Bu dönemde Türkiye, tek bir taraf ya da devlet ile mutlak ortaklıklar kurmak yerine tarafları birbirine karşı oynamış ve kendi menfaatlerini bu şekilde gözetmiştir. İki kutuplu sistemin hüküm sürdüğü 1950'li yılların Türk dış politikası incelendiğinde ise, özellikle Türk - Amerikan ilişkileri çerçevesinde aynı özerk ve denge politikalarından bahsetmek mümkün olmayacaktır.

Sonuç

Kurtuluş mücadelesinden İkinci Dünya Savaşı sonuna kadar geçen süreçte Türkiye'nin dış politika felsefesinde bir devamlılık görmek mümkündür. Bu felsefeyi oluşturan değerler gerçekçilik, taktikçilik ve dengedir. Yayılcılık, maceracılık ve sınır ötesi milliyetçilik ise reddedilmiştir. Bu çalışmada, Birinci Dünya Savaşı'nda aynı kaderi paylaşan iki devletin, İkinci Dünya Savaşı'na giden yolda geliştirdikleri politikalar karşılaştırılmış ve incelenmiştir. İki ülkenin dış politika felsefeleri, belirtilen dönemlerde dünya siyasetine hakim olan revizyonist ve statükocu akımlar eksenince yorumlanmıştır. Revizyonizm ekseninde incelendiğinde, Türkiye ve Almanya, her ne kadar yöntemleri oldukça farklılık gösterse de, uğradıkları haksızlık ve adaletsizliğe karşı çıkmış, kendi kaderlerini kendi ellerine almış ve egemenliklerinin kısıtlanmasına müsaade etmemiş iki ülkedir ve bu sebeple birbirlerinin davalarına sempati ile bakmış ve desteklemiştir. Ancak bu destek, İkinci Dünya Savaşı'na giden süreçte Hitler önderliğindeki Almanya'nın, Türkiye'nin dış politika felsefesinde reddettiği bahsi geçen üç kavrama başvurması ile bozulacak, ilişkiler, sempatiden ziyade karşılıklı denge politikaları ekseninde sürecektir. Öyle inanıyorum ki çalışma boyunca örneklendirilen olaylar, verili dönemde Almanya ile ilişkiler ve uluslararası ortamın dinamikleri ekseninde incelendiğinde, Türkiye'nin gelecek yıllarda oldukça farklılık gösterecek olan dış politika felsefesini gözler önüne sermesi açısından önemlidir.

KAYNAKÇA

- Koçak, Cemil. (2013). Türk - Alman İlişkileri (1923 - 1939). (2. Baskı). Ankara : Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Deringil, Selim. (1994). Denge Oyunu. İstanbul : Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Kılıç, Sezen. (2012). Hitler'in Gizli Dosyalarında Türkiye. İstanbul : İlgi Kültür Sanat Yayıncılık.
- Oran, Baskın. (Ed.). (2018). Türk Dış Politikası Cilt I : 1919 - 1980. İstanbul : İletişim Yayıncılık.
- Karpat, Kemal. (2010). Türk Demokrasi Tarihi. İstanbul : Timaş Yayınları.
- Özden, Hakan. (2013). The Diplomatic Maneuvers of Turkey in World War II, Karadeniz Araştırmaları • Bahar 2013 • Sayı 37 • s.91-110
- M. Landau, Jacob. (1974). Radical Politics in Modern Turkey.

Son Notlar

- ¹ Başkent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Yüksek Lisans Öğrencisi
- ² Selim Deringil, Denge Oyunu, İstanbul 1994, s45.
- ³ Baskın Oran (Ed.), Türk Dış Politikası Cilt I : 1919 - 1980, İstanbul 2018, s370.
- ⁴ Cemil Koçak, Türk - Alman İlişkileri (1923 - 1939), Ankara 2013, s117.
- ⁵ Baskın Oran, age, s288.
- ⁶ Age, s265.
- ⁷ Selim Deringil, age, s3.
- ⁸ Baskın Oran, age, s289
- ⁹ Cemil Koçak, age, s109.
- ¹⁰ Sezen Kılıç, Hitler'in Gizli Dosyalarında Türkiye, İstanbul 2012, s121.
- ¹¹ Cemil Koçak, age, s108.
- ¹² Age, s128.
- ¹³ Sezen Kılıç, age, s354.
- ¹⁴ Selim Deringil, age, s166-167.
- ¹⁵ Kemal Karpat, Türk Demokrasi Tarihi, İstanbul 2010, s342.
- ¹⁶ Jacob Landau, Radical Politics in Modern Turkey, s195.
- ¹⁷ Baskın Oran, age, s459.
- ¹⁸ Hakan Özden, The Diplomatic Maneuvers of Turkey in World War II, s15.
- ¹⁹ Selim Deringil, age, s23.
- ²⁰ Baskın Oran, age, s425.